

ВИХОВУВАТИ ГРОМАДЯНИНА ЧЕРЕЗ ПРАКТИЧНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

A Шкільні навчальні курси суспільствознавчого напрямку покликані не тільки давати молодій людині теоретичні знання з основ демократії, а й через практичні дії сформувати й розвинути навички жити в умовах демократичного суспільства.

Ключові слова: громадянська компетентність, демократичне суспільство.

Юрій Буланов. Воспитывать гражданина через практическое внедрение демократических институций в учебном заведении.

A Школьные учебные курсы обществоведческого направления призваны не только дать молодому человеку теоретические знания основ демократии, но и через практические действия формировать и развивать навыки жить в условиях демократического общества.

Ключевые слова: гражданская компетентность, демократическое общество.

Yuri Bulanov. To educate citizens through practical implementation of democratic institutions in the education establishment.

S School courses of civic directions are designed not only to give the young man theoretical knowledge on the basics of democracy, but also through practical action to build and develop the skills to live in a democratic society.

Key words: civic competence, democratic society.

Постановка проблеми. Україна, отримавши у 1991 р. незалежність, і по цей час перебуває на етапі становлення політичних інститутів демократії, українське суспільство ніяк не може позбутися спадщини радянського тоталітаризму. Войовнича й соціальна непримиренність, чорно-біле бачення світу, звичка поділяти людей на «своїх» і «ворогів», нетолерантність, нездатність до діалогу, зневаги громадян у власній спроможності щось змінити у суспільному житті, зневага до прав і свобод людини – це далеко неповний перелік основних ознак сучасного політичного й громадського життя України. Ясна річ, що люди повинні звикнути до життя в демократичному суспільстві та сформувати у себе зразки поведінки, властиві демократичній культурі. А в українців подібного досвіду практично не було. Тому громадянську свободу вони часто розуміють як право не дотримуватися законів, якщо вони когось із них не влаштовують або здаються недемократичними.

Таким чином, на освіту покладається завдання, пов'язане з формуванням громадянської компетентності особистості, розвитку в неї таких якостей, як соціальна активність, відповідальність, повага до прав людини, до інших культур, підготовка молоді до ролі громадян відкритого демократичного суспільства.

Аналіз актуальних досліджень. Розробленням методики впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів питань громадянської освіти на сучасному етапі займаються різні групи вітчизняних педагогів, серед яких є як науковці, так і вчителі-практики: Олена Пометун, Тетяна Ладиченко, Олександр Наровлянський, Любов Марголіна, Віктор Мисан, Поліна Вербицька, Олександр Войтенко та ін. Цими групами розроблені навчальні посібники з елективних курсів для різних вікових категорій учнів: «Вчимося бути громадянами» – для учнів 7(8) класів [2]; «Ми – громадяни України» – для учнів 9(10) класів [6]; «Громадянська освіта: основи демократії» – для випускників шкіл [4].

Метою даної роботи є висвітлення необхідності плідної співпраці вчителів та учнів як учасників навчально-виховного процесу з практичного впровадження демократичних інституцій у загальноосвітньому навчальному закладі для

формування навичок розбудови громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. В «Основних орієнтирах виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» визначена мета виховання, яка поставлена перед українською школою щодо «формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується як громадянин, сім'янин, професіонал» [7]. Цим документом фактично окреслена сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, праці, природи, мистецтва, самої себе. Якщо говорити про ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави, то воно виявляється «у патріотизмі, правосвідомості, політичній культурі та культурі міжетнічних відносин» [7].

Виховна складова суспільно-гуманітарної освіти визначена у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, а саме «метою освітньої галузі «Суспільствознавство» ... є забезпечення розвитку учня як особистості, що керується гуманістичними нормами і цінностями, усвідомлює себе громадянином України та успішно самореалізується в сучасному українському суспільстві» [5].

Здійснення цієї мети вимагає інноваційного підходу до навчально-виховного процесу. А головною рушійною силою інноваційної виховної діяльності є вчитель, бо суб'єктивний чинник є вирішальним під час упровадження і поширення нововведень. Ініціативний, активний, креативний, компетентний педагог є носієм конкретних інновацій. Педагог-новатор знаходиться у постійному пошуку нових ідей, творчо використовує те, що придатне для його роботи, може створити власний творчий проект і долучити, що є найважливішим, до його реалізації весь шкільний колектив – учнів і колег-вчителів.

Жити в демократичній державі – прагнення переважної більшості громадян України, а шлях до демократії лежить через правову освіту населення. Якщо говорити про учнівську молодь, то навчати демократії треба не лише на уроках суспільно-гуманітарного профілю (правознавство, історія, громадянська освіта, суспільствознавство тощо), «а також безпосередньо способом життя, який має вплив

на формування системи цінностей особистості, сприяє виробленню її активної життєвої позиції. Через теоретичні знання та практичну діяльність учні краще усвідомлюють, що демократія – не застигла форма суспільного устрою, а така, що потребує об'єднання зусиль громадян задля подальшого розвитку» [2, с. 23]. Отже, гармонійне поєднання теоретичних знань, отриманих на уроках, із практичним їхнім застосуванням у ході реалізації освітнього чи соціального проекту допоможе учням краще засвоїти принципи демократії.

Великої популярності у навчальних закладах України набув проект під умовною назвою «Вибори» (різні школи мають свої особливості, які на суть заходу не впливають), що дав поштовх у багатьох з них до створення дійсно демократичних і дієвих органів шкільного самоврядування, функціонування засобів масової інформації, що висвітлюють реальне життя навчального закладу. Разом з тим підлітки засвоюють такі поняття, як «громадянська відповідальність», «відкритість, прозорість і гласність виборів», «передвиборча кампанія, кандидати та їхні програми» тощо.

Висновки. Таким чином, учитель сприяє розвитку особистісного потенціалу учнів, становленню їхніх громадянських компетентностей, формуванню досвіду громадянської участі та дії як кожного вихованця окремо, так і класного та шкільного колективу загалом.

Література

1. Виховуємо людину і громадянина : навчально-методичний посібник / упоряд. текстів С. Буrows, О. Войтенко, І. Костюк. – Дрогобич : ВФ «Відродження», 2006. – 127 с.
2. Вчимося бути громадянами : навчальний посібник з громадянської освіти для 7(8) класу середніх загальноосвітніх навчальних закладів / за ред. В. Мисана, П. Вербицької, О. Войтенка. – Львів : ЗУКЦ, 2006. – 152 с.
3. Вчимося обирати: інформаційно-методичні матеріали на допомогу вчителю. – Львів : НВФ «Українські технології», 2006. – 124 с.
4. Громадянська освіта: основи демократії. 11(12) клас: навчальний посібник / Т. В. Бакка, Т. В. Ладиченко, Л. В. Марголіна та ін. – Харків : Основа, 2009. – 207 с.
5. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392, із змінами, внесеними постановою КМУ від 07.08.2013 № 538.
6. Ми – громадяни України : навчальний посібник з громадянської освіти для 9(10) класу середніх загальноосвітніх навчальних закладів / О. Дем'янчук, І. Ігнатова, П. Кендзьор та ін.; за ред. О. Пометун. – Вид. 6-е, доповн. та виправл. – Львів : ЗУКЦ, 2008. – 280 с.
7. Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджені наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243.